

Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami

Michal Vojtíšek, M.S., Ph.D.

Fakulta strojní ČVUT v Praze
michal.vojtitsek@fs.cvut.cz
tel. (+420) 774 262 854

Obhajoba habilitační práce
Fakulta strojní ČVUT v Praze
29. května 2014

Úvod

Emise ze spalovacích motorů jsou z hlediska zdravotního rizika jedním z největších zdrojů znečištění ovzduší v městských aglomeracích.

Většina našich odhadů celkových emisí je založena převážně na měření relativně malého počtu relativně nových motorů za ideálních podmínek v laboratoři, a na měření emisí.

Pouze sledováním emisí (regulovaných nebo neregulovaných) po celou dobu životnosti vozového parku můžeme získat podklady pro uvážená rozhodnutí o vhodných opatřeních pro snížení emisí.

Vojtíšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Obhajoba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

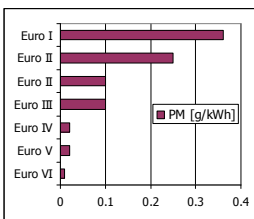
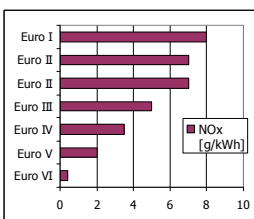
Emisní limity vs. reálné emise

Máme přísnější EURO limity, ale kvalita ovzduší se nezlepšuje.

Reálný provoz - emise vyšší než při homologačních testech.

Malý počet vozidel - velký podíl na celkových emisích.

Zvyšující se intenzita dopravy.

Vojtíšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Obhajoba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

Emise ze spalovacích motorů - plyny

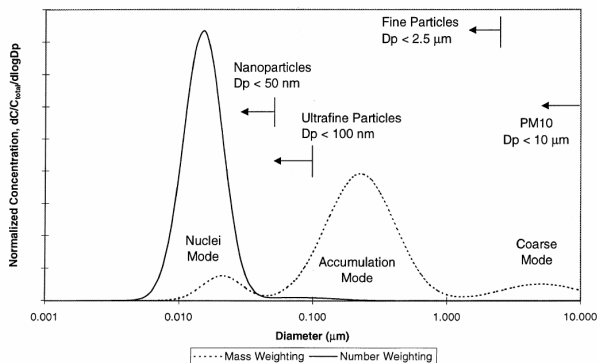
- Oxid uhelnatý (CO) - jedovatý plyn
- Směs uhlovodíků (vyjma metanu) (NMHC)
- Oxidy dusíku (NOx)
  - látky podílející se na tvorbě přizemního ozonu a smogu
- Těkavé organické sloučeniny (VOC) odpařené z paliva
- Toxické látky, zejména formaldehyd, acetaldehyd, benzen, acrolein, 1,3-butadien, a směs plyných, kapalných a pevných organických látek vznikajících spalováním nafty ve vznětových motorech
- Metan (CH₄)
- Oxid uhličitý (CO₂)
  - Skleníkové plyny

Vojtíšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Obhajoba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

Typické velikostní spektrum částic - vznětové motory

Kittelson, J. *Aerosol Sci.* Vol. 29, No. 5/6, pp. 575-588, 1998

Vojtíšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Obhajoba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

Částice a ozon v přízemních vrstvách atmosféry jsou příčinou cca 406 tisíc předčasných úmrtí v EU ročně (dopravní nehody „jen“ 39 tisíc)

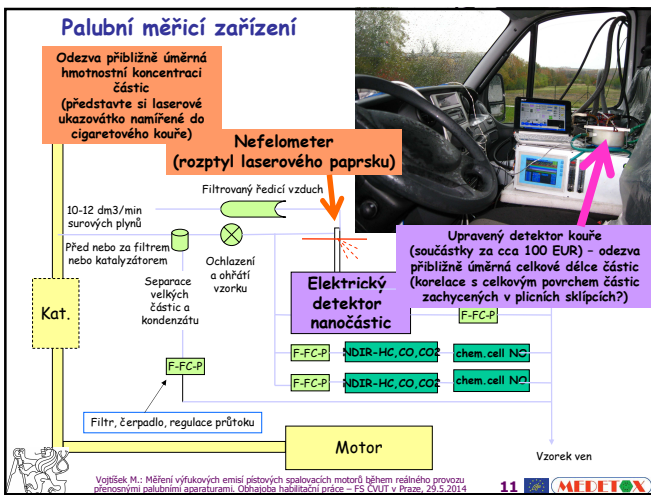
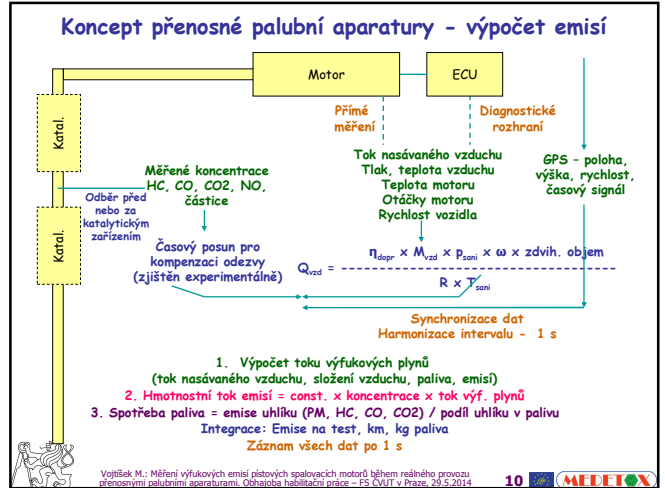
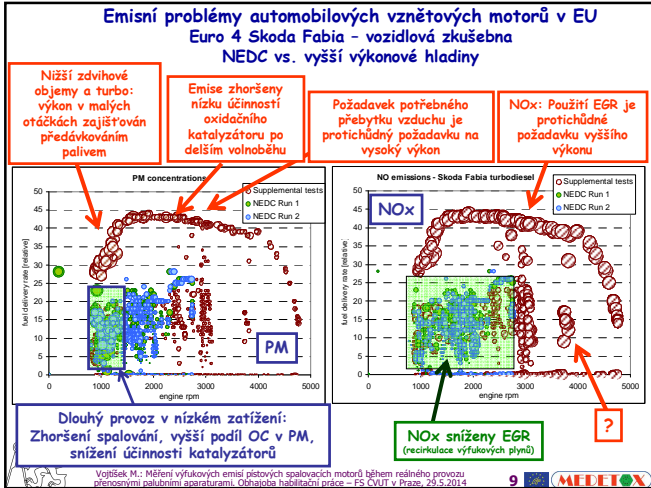
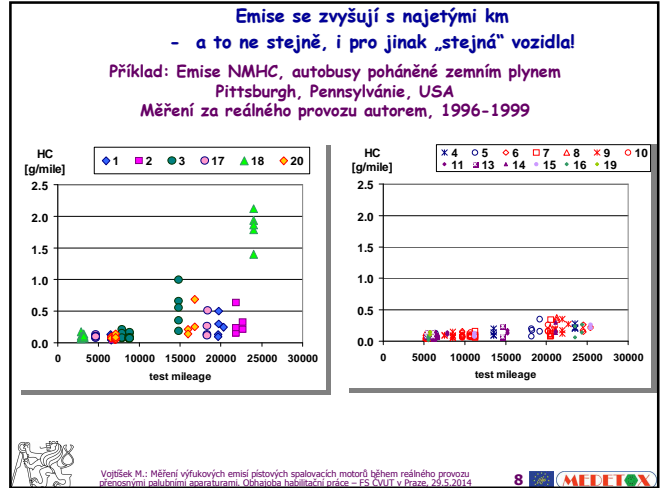
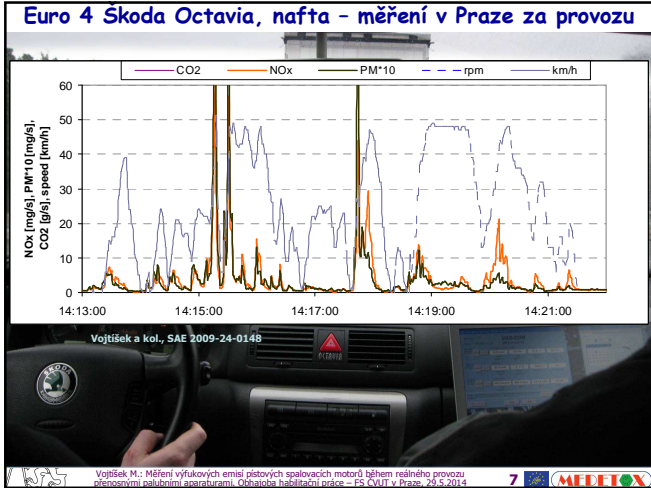
Statistiky ČR:
částice 7379 (Pukliková, Hygiena 2013)
nehody 583 (statistiky Policie ČR)

Rozjezd kamionu na 90 km/h:
0,5 až 1 litr nafty
Volnoběh osobního automobilu:
0,5 až 1 litr paliva za hodinu
Dříve než motory zavrhnete,
zkuste spálit stejné množství
uhlí či biomasy uprostřed ulice.

Vojtíšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Obhajoba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

Měření emisí za reálného provozu pomocí přenosných zařízení
Konstrukce autora

Komerčně prodávané zařízení
 Montana system
 vyráběný 2002-2005

Mobilní spektrometr
 FTIR
 prototyp, 2004-2006

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objaňova habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

13

Měření emisí plyných látek a částic přenosnou aparaturou
Vzorkování částic přenosným proporcionálním vzorkovačem

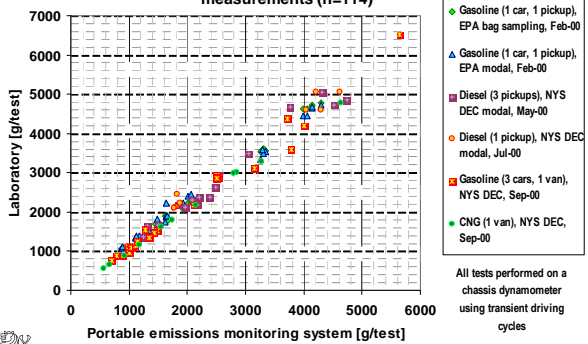

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objaňova habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

14

Porovnávací měření - souhrn
 (různé technologie motorů, různá paliva, 1999-2000)

Comparison of PEMS and laboratory CO2 emissions measurements (n=114)

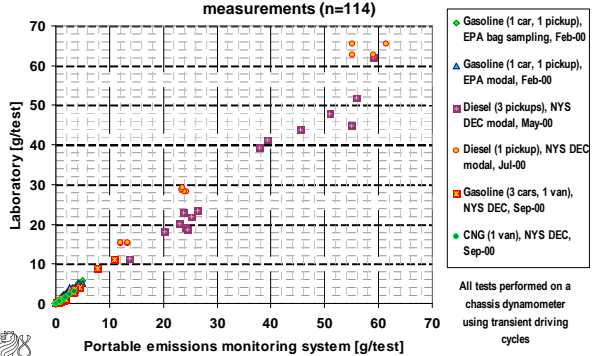

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objaňova habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

15

Porovnávací měření - souhrn
 (různé technologie motorů, různá paliva, 1999-2000)

Comparison of PEMS and laboratory NOx emissions measurements (n=114)

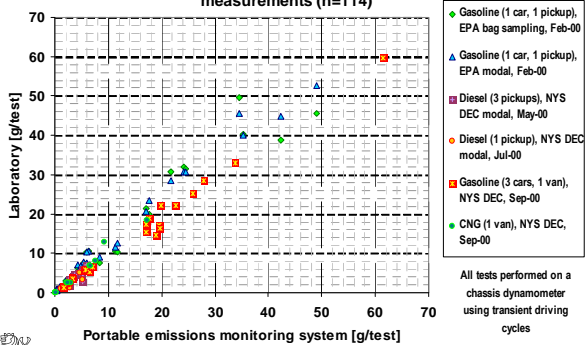

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objaňova habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

16

Porovnávací měření - souhrn
 (různé technologie motorů, různá paliva, 1999-2000)

Comparison of PEMS and laboratory CO emissions measurements (n=114)

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objaňova habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

17

Porovnání měření emisí částic
 - motor Zetor 1505, 2008-2010

Měřicí ionizační komora
 - celková délka částic

[Vojtěšek, Journal of the Air & Waste Management Association, 61, 2011, 126-134]

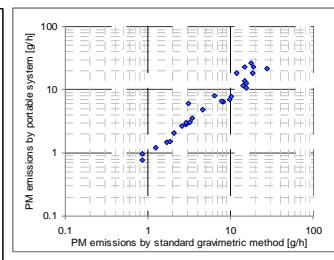
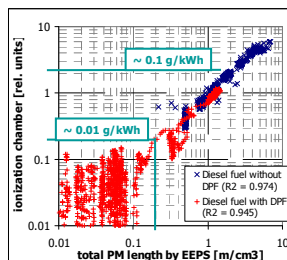
reference: třídící a čítač částic

(Engine Exhaust Particulate Sizer, TSI, St. Paul, MN, USA)

Rozptyl světla (nefelometr)
 ~ celková hmotnost částic

[Vojtěšek, Society of Automotive Engineers Technical Paper Series, 2001-01-3641 (2001) a 2009-24-0148 (2009)]

reference: gravimetrické měření

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objaňova habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

18

Ukázka měření - Praha

Měření výfukových emisí vybraných typů vozidel během reálného provozu při průjezdu Prahou měřicí aparaturou umístěnou na palubě vozidla

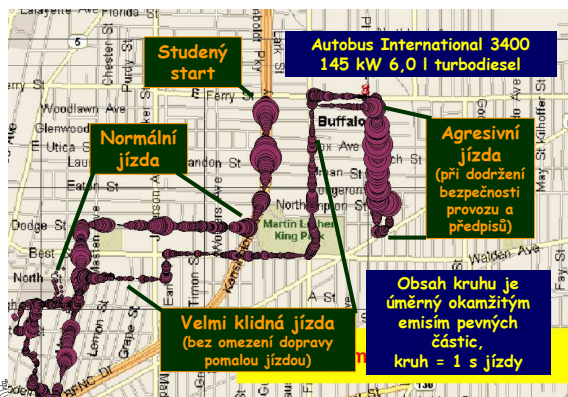
Škoda Octavia, 5 míst, Renault Traffic, 6 míst, TU Liberec-ČVUT/ČZU Praha
Tahač DAF + návěs, 40 tun, Mělník - Rudná (Jižní spojka) Iveco Eucargo, 7 tun
Lokomotiva ČKD + 5 vagonů, ~300 tun, ~400 míst, Praha-Vršovice - Tanvald

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objařba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

19

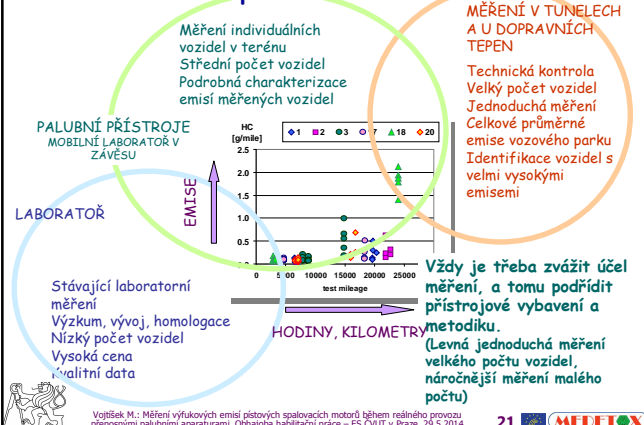
Vliv stylu jízdy na emise

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objařba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

20

Sledování emisí během celé životnosti vozového parku

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objařba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

21

Závěr

Přenosné měřicí aparatury umístěné na palubě vozidla (PEMS) umožňují měření výfukových emisí během reálné jízdy, které mohou být odlišné od emisí během zkoušek v laboratoři.

PEMS se využívají pro

- ověření emisních vlastností motoru jako součást typového schválení (USA federální zákon 40 CFR 1065)
- výzkum dopadu nových technologií a paliv na výfukové emise
- charakterizaci emisí během reálné jízdy, například pro dopravní studie nebo stanovení emisních faktorů

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objařba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

22

Přínosy autora

- Vývoj měřicích zařízení a metodiky pro měření emisí za provozu
- 2 udělené a komerčně využitelné patenty USA
  - desítky aparatur využity výzkumnými skupinami po celém světě
  - podíl na vzniku nového přístupu, promítnutého do legislativy USA, plánuované využití v legislativě EU
  - ohlasy Web of Science (63), Scopus (101), USPTO (30)

- Výchova a vedení výzkumného týmu a projektů
- 2000-2005 Clean Air Technologies, Buffalo, USA
  - 2008-2010 řešitel GAČR, spolřešitel MČR
  - 2011-2016 EU LIFE+ projekt MEDETOX (spolřešitel)
  - 2013-2015 GAČR projekt BIOTOX (spolřešitel)

Využití PEMS v bakalářských, diplomových a doktorských pracích na FD ČVUT, FS TUL, SUNY Buffalo, Virginia Polytechnic Institute, North Carolina State University, Texas Southern University, Northern Jiaotong & Beijing Jiaotong University

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objařba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

23

Výhled dalšího působení

Další směry:

Sledování a snižování dopadu nových technologií a paliv na lidské zdraví

- 2011 hostující profesor, AFHB, Biel, Švýcarsko (zkoušky filtrů částic, vzorkování na buněčné kultury)
- vzorkování částic pro následné analýzy (projekty BIOTOX, MEDETOX)
- mezioborové působení - udržitelná doprava, udržitelná energetika, obnovitelné zdroje energie, nanočástice vznikající spalováním

Vedení výzkumných projektů

Mezioborová spolupráce a spolupráce se zahraničními laboratořemi

Výuka (experimentální metody, zkoušení motorů, měření emisí, měření za provozu)

Vedení bakalářských, diplomových a doktorských prací

Vojtěšek M.: Měření výfukových emisí pístových spalovacích motorů během reálného provozu přenosnými palubními aparaturami. Objařba habilitační práce – FS ČVUT v Praze, 29.5.2014

24